

O HRVATSKIM DOMOLJUBIMA LJUDEVITU FARKAŠU VUKOTINOVIĆU, PRIRODOSLOVCU I LADISLAVU KUKULJEVIĆU SAKCINSKOM, RUDARSKOM PODUZETNIKU

BERISLAV ŠEBEČIĆ

IV. Cvjetno naselje 14, Hr-10 000 Zagreb, Hrvatska

Ljudevit Farkaš Vukotinović (slika 1) rođen je 13. siječnja 1813., a umro 13. siječnja 1898. u Zagrebu. Podrijetlom je Mađar, čiji su preci doselili u Slavoniju oko 1760., a potom je otac Mirko preselio iz Lovrečine u Zagreb, gdje mu se rodio sin Ljudevit. Prapradjed Adam(us) dobio je plemstvo 1690. u Ugarskoj (B a l a b a n i ć, 2005).

Slika 1. Ljudevit Farkaš Vukotinović

Završio je pravo, ali se još bavio prirodoslovljem t.j. geologijom, mineralogijom, petrogra-fijom, botanikom, zatim s književnosti (pjesnik, dramatičar) i politikom. Bio je veliki sudac Moslavačkog kotara, poslanik Križevačke županije na Ugarsko-hrvatskom saboru u Požunu, član Hrvatskog sabora, vojni zapovjednik u Podravini, tajnik Gospodarskog društva, akademik JAZU, predstojnik Narodnog muzeja, urednik „Kola“ i dr. Sa Schlosserom je istraživao floru cijele Hrvatske. Kao Ilirac u domoljubnom zanosu uz prezime Farkaš dodao je i Vukotinović neslužbeno u „Danici“ od 1835., a službeno od 1847.

Iz „Geološke bibliografije (SR) Hrvatske koju su objavili M a g a š i K o c h a n s k y–D e v i d é (1983) može se utvrditi da je Ljudevit Farkaš Vukotinović objavio 77 samostalnih (76 + 1/br.24A/) radova i 4

koautorska rada (tab. 1). Prema naslovima radova izvršio sam njihovo grupiranje u razrede pa sam utvrdio da je najviše pisao (32 rada) o **prirodoslovlju** (stari naslov naravoslovlje), uključivši nekoliko radova (5) iz odnosa prirodoslovnih teorija i Darwinizma. Vukotinović u tim radovima opisuje neke predjele Hrvatske: Plitvička jezera, Liku, Krbavu, Biokovo, Moslavačku goru i dr. Najvažniji radovi iz 1847.– 48. su posvećeni Narodnom muzeju, ali i **mineralogiji**, mineraloškom kabinetu (3 rada) 1848.– 51., a posljednji na upliv prirodoslovlja u svagdašnjem životu (1883.) te na priroslovlje i vjeru (1890.).

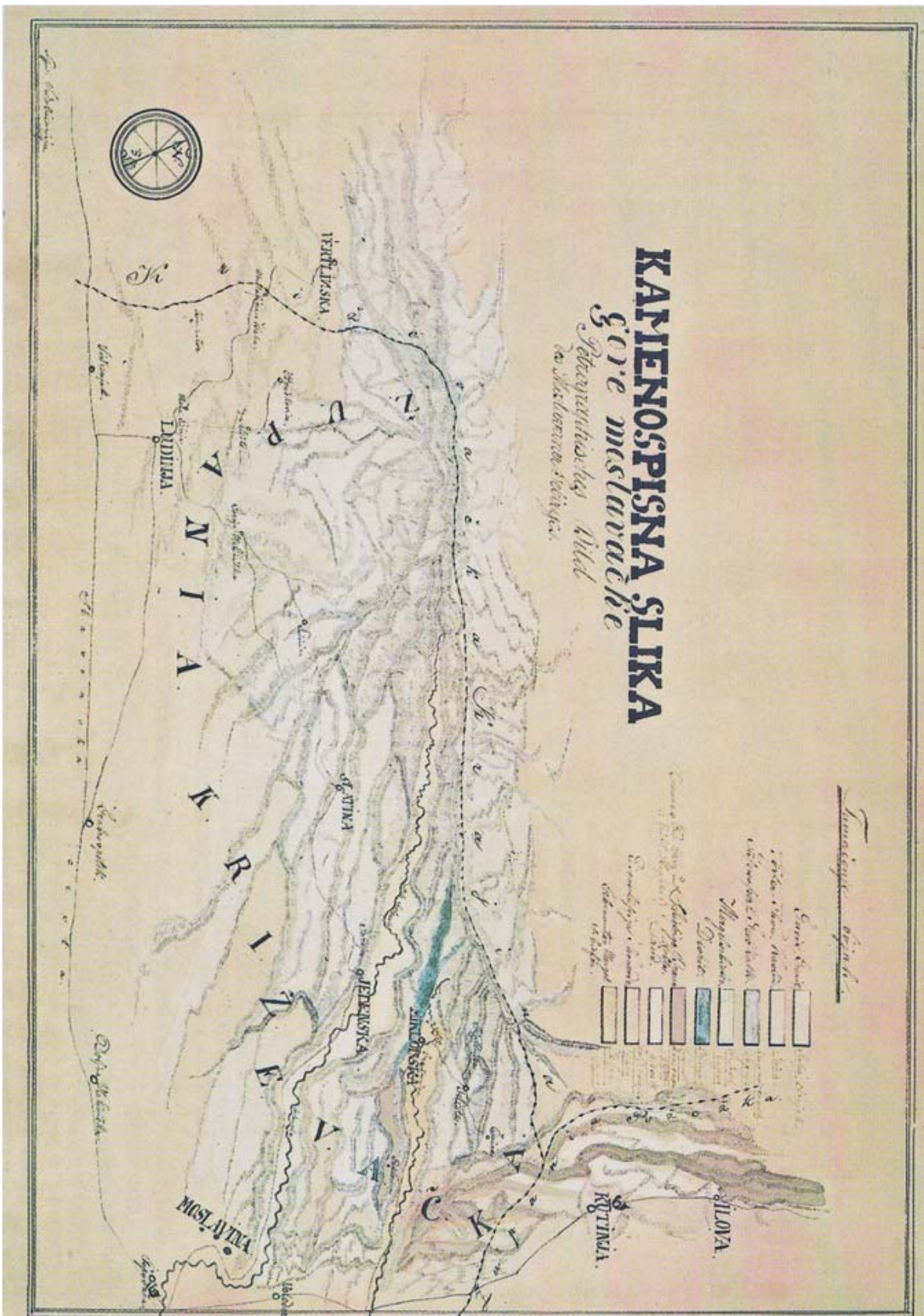
Geološki radovi (24 kom.) odnose se primjerice na Moslavačku goru (1852.) (slika 2.), Hrvatsko primorje (1853.) i Liku (1852.), tercijarne naslage Zagreba (1855., 1873.), Radoboja (1867., 1874.), Susedgrada (1870) i dr. **Petrološki radovi** (3 kom.) su vezani uglavnom za Moslavačke granite (1868.). **Rudarstvo** (6 radova) je povezano za rudnike željeza u Rudama kod Samobora (1855.), kameno ugljevlje (1855.) i za rudnik bakra i željeza također u Rudama (1873.) te za istraživanje ruda u Zagrebačkoj gori i to soli (1857.) i drugih ruda (1871.). Vukotinović je pisao i o nalazištima mineralnih sirovina (3 rada), t.j. o ugljenu u Hrvatskoj (1863.) i o kamenom ugljenu. **Pod ostalo** (5 radova) izdvojio sam planinarsku i turističku aktivnost (1884.- 86.), polemiku s Brusinom (1880.) i dr.

Tablica 1. Procjena objavljenih Farkaš Vukotinovićevih radova prema njihovom naslovu

Vrsta	broj	%
Geologija (s geognozijom)	24	29,6
Mineralogija	3	3,7
Petrologija	3	3,7
Mineralne sirovine	3	3,7
Rudarstvo	6	7,4
Prirodoslovlje	27	33,3
Prirodoslovlje i Darwinizam	5	6,2
Vode	5	6,2
Ostalo (planinarstvo, polemika, tvorba)	5	6,2
Sveukupno	81	100,0

Izvor podataka: M a g a š i K o c h a n s k y - D e v i d é (1983)

Slika 2. Prva petrografska, odnosno litostratiografska karta Moslavačke gore, koju je izradio Farkaš Vukotinić, prvi hrvatski prirodoslovac 1852. god.

Za razliku od značajne prirodoslovne i geološko (rudarske) aktivnosti Vukotinovića opisane u *M a g a š i K o c h a n s k y - D e v i d é* geološkoj bibliografiji (1983.) nalazi se u istoj knjizi samo 1 naslov Ivana Kukuljevića – Sakcinskog i to je *B i b l i o g r a f i a H r v a t s k a* iz 1860. u kojoj su objavljeni naslovi 13 (+ 1 dopunski) Vukotinovićevih radova i 13 (+3dopunska) Kukuljevićevih radova.

Ladislav Kukuljević-Sakcinski (slika 3.) rođen je 22. svibnja 1815. u Varaždinu, umro je 1896. u Ivancu, a pokopan je u Varaždinu. Diplomirao je pravne znanosti u Požunu (Bratislava). Ratne 1848. - 1849. uključio se u borbu protiv Mađara, pa ga je ban Jelačić imenovao povjerenikom za opskrbu hrvatske vojske u varaždinskom kraju. Bio je arhivar i sudac varaždinskog kotara, a u Županiji križevačkoj bio je podžupan i veliki župan od 1867. do 1871. Nakon toga prestaje se baviti politikom, te unapređuje gospodarstvo na svome vlastelinskom dobru. Po ocu Franji (Kukuljeviću) naslijedio je veliko vlastelinsko imanje Ivanečka Kaniža, a od obitelji Šarlaj kupio je ivanečki kaštel sa zemljom i šumom. Stekao je veliko vlasništvo od 800 rali šuma u Ivancu i 100 rali oranica, livada, vinograda, pa je ukupna površina njegovih nekretnina bila oko 1.300 rali (jutara). Osim nasljeđene Kaniže stekao je veliki posjed u Gečkovcu i Vuglovcu. Bio je najbogatiji Ivančanin u XIX. st. Bavio se proizvodnjom žita, plodina, uzgajao je stoku, držao je u zakupu poštu s konjima, a uz glavnu ivanečku cestu prema Lepoglavi podigao je više stambenih i poslovnih zgrada (K r a š, 1997.)

Ladislav Kukuljević je bio stric Božidaru Kukuljeviću (Zagreb, 31. III. 1861.– Ivanec, 19. I. 1927.), kome je otac bio najpoznatiji Kukuljević t.j. *I v a n K u k u l j e v i ć – S a k c i n s k i*.

Slika 3. .Ladislav Kukuljević-Sakcinski

Prema *S m i č i k l a s u* (1892.), a po usmenom priopćenju samog *I v a n a K u k u l j e v i ć a*, njihovi su pre(t)ci bili mletačka obitelj Bassani de Sacci koja je doselila u Senj „negdje u 14. vijeku“, a kojoj je kralj Vladislav podijelio

plemstvo 1490. S ovim rodом spojila se po ženidbi ili adopcijom obitelj Kukuljević, koja se u 16. vijeku doselila iz Hercegovine, a na izmaku 17. vijeka priznalo joj se u Senju staro plemstvo. Nakon gimnazije i dvije godine na filozofiji u Zagrebu stupio je u vojsku 1833. i postao čas(t)nik 1836. u Beču. Godine 1840. prmjешten je u Milano, ali već 1841. napušta vojsku i vraća se u Hrvatsku gdje postaje jedan od vođa Ilirskog pokreta. Kukuljević Sakcinski je prvi u Hrvatskom Saboru u travnju 1843. održao govor hrvatskim jezikom (do tada to je bio samo latinski), pa je hrvatski u listopadu 1847. proglašen „diplomatičkim“ jezikom. Veliki sudac Varaždinske županije postao je 1845. a veliki župan zagrebački 1861. godine. Nakon Austro-ugarske nagodbe smijenjen je s položaja župana te se prestao baviti politikom. Kukuljevićevi stihovi poglavito budnice, pripovijesti, igrokazi (Gusari i Poraz Mongola), drama (Juran i Sofija) i dr. imali su znatan nacionalno-politički utjecaj (*S m i č i k l a s*, 1892.). Njegovim povijesnim radom i uređivanjem časopisa „Arkiv za povjestnicu jugoslavensku“ objavio je prvu knjigu „Hrvatska“, od planiranih 12 knjiga, i time položio temelj moderne hrvatske historigrafije (*E n c k l o p e d i j a L e k s i k o g r a f s k o g z a v o d a* 3, 1967.) i za pisanje monografija (*H r v a t s k i o p ć i l e k s k o n*, 1996.). Napisao je više stotina životopisa slavnih i zaslužnih „muževa“ svoga naroda. Što se tiče povijesti, bio je pristalica skupljanja što potpunijeg povijesnog gradiva. Poznat je njegov „Codex diplomaticus“, 1874.-75., „Glasoviti Hrvati prošlih vjekova“, 1886., „Beatrica Frankopan i njezin rod“, 1885. i dr.

Kukuljevićjebiomeđuprvimimenovanimakademicima Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti, ali se na tome kasnije zahvalio. On je samo kao gost čitao svoje rasprave u Akademiji, a 1886. na sedamdeset godišnjicu života i pedesetgodišnjicu književnog rada imenovan je počas(t)nim članom Akademije.

Matica Ilirska, utemeljena 1842., imenovala ga je za potpredsjednika od 1851. do 1858., a za predsjednika od 1874. do 1889., kada Matica napušta ilirsko i uzima hrvatsko ime (*M a ž u r a n i B r a t u l i ć*, 2004).

U starijem „*Grubenfeld Register-u*“ (njem.), odnosno u „Registru rudnih polja“ upisan je Kukuljević kao rudarski poduzetnik zajedno s Bedekovićem i Sorkós-em na rudnim poljima „Gisela“, „Rudolf“, „Josef“ i „Valerie“ (slika 4.). Ta rudna polja su bila ucrtana u ležišnoj karti br. 297, i upisana u tom (vol.) IV. Podjelbene knjige na str. 669. do 681. Gdje se nalaze navedena rudna polja i koja im je površina (u katastru) je nepoznato, jer su navedeni listovi istrgnuti iz IV. Podjelbene knjige. Također su istrgnuti listovi rudnih polja „Alois B. Ui(Ü)berschar“, odnosno hrv.osredak, koji je manje rudno polje između najčešće dva rudna polja (Podjelbena knjiga IV., str. 553 s ležajnicom br. 288) i listovi ostalih rudnih polja: „Olga“, „Colomann“, „Gut Glück“, „Ladislaus“, „Franz“, „Gottes Segen“, „Gisela“, „Rudolf“, „Josef“ i „Valerie“ (slika 5) s ležajnicom 297. Sve je to bilo nekada opisano od 645.

do 681. str. iste IV. Podjelbene knjige. Rudna polja su bila ucrtana u rudnu katastarsku kartu pod br. zemljišne čestice br. 153 i 133 s time da se posljedni broj odnosio na „Gisela“, „Rudolf“, „Josefa“ i „Valerie“. Navedenih 11 rudnih polja pripadali su Kukuljević Ladislav-u & Cons. (konsorciju).

Potrebno je istaknuti da je vlasnik istih rudnih polja bio i „Golubovecer Glanzkohlenbergbau Act.(ien) Gesellschaft“, odnosno „Aktiengesellschaft“. Crvenom tintom je prekriženo 10 rudnih polja, a ostalo je neprekriženo samo polje „Alois B. Überschar“.

BESITZER:

Bedeckovic, Kukuljevic & Lorko's Erben „Golubovecer Glanzkohlenbergbau A.G.“

Name des Bergwerk - Objektes	Nro. der Lagerungskarte des Verleihungs- und Concessions- Buches	Tom. Pag.	Name des Bergwerks - Objektes	Nro. der Lagerungskarte	Tom. Pag.
<i>Gisela</i>	<i>133</i>	<i>297 IV 669</i>			
<i>Rudolf</i>	<i>"</i>	<i>" 673</i>			
<i>Josef</i>	<i>"</i>	<i>" 677</i>			
<i>Valerie</i>	<i>"</i>	<i>" 681</i>			

Slika 4. Rudna polja Kukuljevića u rudniku sjajnog ugljena u Golubovcu u dioničkom odnosu

BESITZER:

Kukuljevic Ladislav & Cons.

Name des Bergwerk - Objektes	Nro. der Lagerungskarte	Tom. Pag.	Name des Bergwerks - Objektes	Nro. der Lagerungskarte	Tom. Pag.
<i>Alois B. Überschar</i>	<i>288</i>	<i>IV 553</i>			
<i>Olga</i>	<i>297</i>	<i>" 645</i>			
<i>Gotthard</i>	<i>"</i>	<i>" 649</i>			
<i>Gut Glück</i>	<i>"</i>	<i>" 653</i>			
<i>Ladislav</i>	<i>"</i>	<i>" 657</i>			
<i>Gottes Segen</i>	<i>"</i>	<i>" 661</i>			
<i>Franz</i>	<i>"</i>	<i>" 665</i>			
<i>Gisela</i>	<i>"</i>	<i>" 669</i>			
<i>Rudolf</i>	<i>"</i>	<i>" 673</i>			
<i>Josef</i>	<i>"</i>	<i>" 677</i>			
<i>Valerie</i>	<i>"</i>	<i>" 681</i>			

Slika 5. Rudna polja Kukuljevića i konzorcija

U mlađem „**Kazalu vlasnika rudnih polja**“ upisan je hrvatski prijevod starog njemačkog naziva „Golubovecer Glanzkohlenbergbau Act. Gesellschaft“, a koji u hrvatskom prijevodu glasi „Golubovečki rudnik svijetlog ugljena d.d.“ ili kraće „Svijetlo ugljenokopno d.d.“ To rudarsko ugljenokopno d.d. je prenešeno na Vojislava Katanića iz Beograda, a promjena vlasnika označena s crvenim brojem 6830/1936.

Devetnaesto stoljeće je bilo burno. Različiti stupanj gospodarskog i kulturnog razvitka omogućavao je brže ili sporije uključivanje u socijalno-političke odnose u Europi, što je uvjetovalo manje ili više zaostajanje u razvoju na pr. u prosvjetiteljstvu, tehnici, kulturi i dr. Dok je na Zapadu prosvjetiteljstvo završilo, mi tek izrađujemo prvu geološku kartu. Eksploatacija u rudnicima je posvuda u zaostatku i provodi se uglavnom s malim brojem rudnih polja i dioničkih društava. Politička se svijest razbuktava s revolucijom i ratovima. Hrvati su bili tada za Europu „Iliri“ u Ilirskom, odnosno Hrvatskom pokretu u osvješćivanju.

Literatura

- Balabanić, J. (2005): Ljudevit Farkaš Vukotinović, pp.161, Školska knjiga, Zagreb.
- Enciklopedija Leksikografskog zavoda, 3 (1967): Kukuljević Sakcinski Ivan, p. 690-691. pp. 720. Jugoslavenski leksikografski zavod, Zagreb.
- Grubenfeld-Register (177) za razdoblje XIX. i XX. stoljeća. Carsko Kraljevsko Rudarsko satništvo. Hrvatski državni arhiv u Zagrebu.
- Hrvatski opći leksikon (1996): Kukuljević Sakcinski Ivan, p. 514, pp. 1118. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb.
- Kazalo vlasnika rudnih polja (126) za razdoblje uglavnom XX. stoljeća. Carsko-Kraljevsko Rudarsko satništvo u Zagrebu. Hrvatski državni arhiv, Zagreb.
- Kraš, M. (1997): Prilozi iz povijesti Ivanca, p. 70, sl. 12 i Znameniti Ivančani p. 335, pp. 354 Zbornik 600god. Ivanca, sa znanstvenog skupa, 600god. Ivanca 1396.-1996, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti (HAZU), Zagreb, Zavod HAZU Varaždin i Grad Ivanec.
- Kukuljević – Sakcinski, I. (1860): Bibliografija Hrvatska – D. Albrecht, II. 233 str., Z a g r e b.
- Magaš, B. i Kochansky – Devidé, V. (1983): Geološka bibliografija SR Hrvatske 1528.-1944., p. 194-197., pp.297. Geološki zavod i Hrvatsko geološko društvo, posebna izdanja, sv. 2, Zagreb.
- Mažuran, I. i Bratulić, J. (2004): Spomenica Matice Hrvatske: p. 36, pp. 223. Zagreb.
- Smičiklas, T. (1892): Život i dijela Ivana Kukuljevića Sakcinskog. Rad JAZU, knjiga CX, p.111, pp. 204, Zagreb.

